

2018-05 Ernstig verontrust in een kind: wat doe je met je beroepsgeheim?

Update van artikel 2012-02 en 2014-03

Pieter is als hulpverlener aan de slag met Joris (10 jaar). Joris werd op basketbal lastig gevallen door de coach. Hij traint nu niet meer en heeft geen contact meer met de coach. Joris en zijn ouders willen geen verdere stappen zetten. Joris vertelt aan Pieter dat de coach nog andere jongens in de groep heeft misbruikt. Pieter kan Joris en zijn ouders niet overtuigen om stappen te zetten, maar is erg verontrust in al die mogelijke slachtoffers die nog wel in contact zijn met de coach. Wat kan Pieter doen?

Achim werd thuis verwaarloosd. Hij is intussen geplaatst en wordt begeleid door Mieke. Naarmate Mieke meer vertrouwen krijgt van Achim, vertelt hij haar dat thuis ook de inwonende oma het erg te verduren krijgt. Mieke oordeelt dat ingrijpen noodzakelijk is, maar kan ze dat?

Charles vertelt aan Eline, een CLB-medewerkster, dat hij thuis geslagen wordt maar soms verdraait hij zijn verhaal. De situatie lijkt in ernst toe te nemen. Eline stelt ook steeds meer blauwe plekken vast bij Charles. Eline weet niet goed hoe ze de situatie moet inschatten. Charles neemt haar in vertrouwen maar stelt daarbij ook de eis dat ze niets tegen anderen zegt. Wat moet Eline nu doen? Bij wie kan ze terecht?

Dit artikel is een update van 2014-03 Ernstig verontrust in een kind: wat doe je met je beroepsgeheim? en 2012-02 Ernstig verontrust in een kind: wat doe je met je beroepsgeheim.

Elke hulpverlener moet kunnen omgaan met verontrusting. Wat is verontrusting?

Verontrusting duidt op die situaties waarin

1. de ontwikkelingskansen van een minderjarige bedreigd worden (de provisie-, protectie- of participatierechten van de minderjarige worden geschonden);
2. de (psychische, fysieke of seksuele) integriteit van een minderjarige of van één of meer gezinsleden aangetast worden;
3. een combinatie van deze perspectieven aanwezig is.

Van elke hulpverlener wordt verwacht dat hij kan omgaan met verontrustende situaties. Hij beschikt daartoe over een aantal instrumenten om de situatie in te schatten. Als hij twijfelt kan hij terugvallen op zijn team om mee de risico's te taxeren. Een voorziening moet ervoor zorgen dat de medewerkers ondersteund zijn om met verontrustende situaties om te gaan.

Er zijn in het jeugdhulplandschap twee gemandateerde voorzieningen met specifieke expertise rond verontrusting: het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK) en het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ). Een OCJ of VK biedt in eerste instantie advies en ondersteuning aan hulpverleners en kunnen indien noodzakelijk mee aanklappend ondersteunen. Ze zijn énkél toegankelijk voor jeugdhulpvoorzieningen die er zelf niet uit raken om een verontrustende situatie in te schatten en/of op te volgen. OCJ en VK werken nog binnen de vrijwilligheid en streven altijd naar 'vrijwillig aanvaarde' hulp in een aanklappende context. Maar indien nodig kunnen zij dossiers overmaken aan het parket.

Ook de jeugdrechter zal vooraleer hij maatregelen neemt (behoudens bij hoogdringendheid), laten nagaan door OCJ of VK of hulpverlening binnen de vrijwilligheid nog mogelijk is

Omgaan met verontrusting houdt dus in verontrusting inschatten en kijken wat de minst ingrijpende maar efficiënte weg is om te handelen mbt de verontrusting: kan je nog zelf hulpverlenen, is er gespecialiseerde hulpverlening die je kan betrekken of bv. consult bij de gemandateerde voorzieningen, of is de stap naar gedwongen hulpverlening noodzakelijk. Met wie je informatie kan uitwisselen en onder welke voorwaarden bespreken we in de volgende stappen.

Vrijwillige hulpverlening en verontrusting : praten met...

Als hulpverlener ben je gebonden door het beroepsgeheim. Je kan, ook als je verontrust bent, niet zomaar de geheimen die je hebt prijsgegeven. Maar je beroepsgeheim kan ook geen reden zijn om bij verontrusting een situatie zomaar los te laten. Wat kan en mag je doen in welke situatie ?

Blijf in elk geval niet alleen staan en ga na met wie je kan praten want bij verontrusting hoef je niet alleen te staan. Je kan praten met je cliënt, en onder bepaalde voorwaarden ook met de ouders, je team of andere betrokken hulpverleners, met de gemandateerde voorziening of in acute situaties met politie of parket. Hier lees je er meer over.

Praten met de cliënt en zijn ouders

In het kader van een open en participatief hulpverleningsproces is het altijd belangrijk dat je je verontrusting bespreekt met je cliënt en indien mogelijk ook met de ouders (Over het delen van informatie met ouders, vind je meer informatie in het artikel ([2009- 07 Ouderlijk gezag en beroepsgeheim](#)). Uiteraard kan je van dit gesprek afzien als dit de veiligheid van het kind mogelijk in gevaar brengt. Het belang van het kind staat steeds voorop. De Vertrouwenscentra Kindermishandeling en het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg kunnen je tijdens een consult tips geven omtrent de inschatting en het omgaan met verontrusting alsook over het voeren van een confronterend gesprek met je cliënt. Neem zeker ook een kijkje op www.kindreflex.be

Pieter kan blijven proberen om de ouders en Joris te motiveren om aangifte te doen bij de politie. Als die drempel te groot is, kan hij proberen of de ouders contact willen nemen met de verantwoordelijke van de basketbalclub zodat die de nodige stappen kan zetten: veiligheid creëren voor de andere kinderen en aangifte doen bij politie. Maar ook al lukken deze stappen niet, dan kan - of soms zelfs moet- Pieter zelf toch ook verdere acties ondernemen.

Elke hulpverlener moet kunnen omgaan met verontrusting. Het is dus belangrijk dat Eline toch stappen zet om de verontrusting met de cliënt en zijn context te bespreken en zo te motiveren naar gepaste hulpverlening tenzij dat de veiligheid van de jongere nog meer in gevaar zou brengen. Het voeren van een confronterend gesprek is niet altijd makkelijk. Eline neemt een kijkje in het stappenplan van de organisatie en bespreekt het vooraf met haar teamverantwoordelijke. Dit kan op basis van het gezamenlijk beroepsgeheim. Charles kan haar dit gesprek niet verbieden. Om het vertrouwen van Charles te respecteren is het wel belangrijk dat Eline Charles inlicht over het gesprek dat ze heeft met haar teamverantwoordelijke en de stappen die ze willen zetten.

Praten met andere hulpverleners en de gemandateerde voorzieningen OCJ en VK

- **Praten in je team**

Bij verontrusting volg je best de procedure die geldt in de voorziening of de organisatie waar je werkt (een visie of stappenplan). Neem contact met je teamverantwoordelijke ! Breng je verontrusting in het team! Dit kan je doen op basis van je gezamenlijk beroepsgeheim en bekijk samen welke verdere stappen te zetten. Blijf niet alleen staan met een ernstige verontrusting. Dit is ook belangrijk als je later naar een gemandateerde voorziening wil stappen met je verontrusting (aanmelden). Je richt je dan tot het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg of het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling om meer aanklappende ondersteuning te krijgen. Bij het indienen van het M-document gaat men je vragen wanneer je het op je team besproken hebt. Aanmelden bij de Gemandateerde Voorziening moet een teambeslissing zijn, het vragen van een consult hoeft niet vooraf te zijn gegaan door een teambeslissing.

- **Praten met andere hulpverleners buiten je eigen team**

Soms is het duidelijk dat er een acuut gevaar is en dat je onmiddellijk moet handelen. Soms ben je verontrust maar is de situatie niet geheel duidelijk en blijf je onzeker. Door met andere hulpverleners informatie uit te wisselen of door advies van experts in te roepen, kan je zekerder worden over je inschatting of deze juist relativeren. Praten met hulpverleners buiten het team, kan anoniem (zonder informatie te geven

over de identiteit van je cliënt) of onder de voorwaarden van het gedeeld beroepsgeheim. Hierover vind je meer informatie in het artikel : [2018-05 Het gedeeld beroepsgeheim in de integrale Jeugdhulp.](#)

- **Praten met de gemandateerde voorziening**

De gemandateerde voorzieningen zijn deskundigen in situaties van verontrusting. Je mag hen altijd contacteren om samen met jou een inschatting te maken over de verontrusting en te kijken wat mogelijke vervolgstappen zijn. Je doet dan beroep op hun consultfunctie. Dit kan telefonisch en moet niet vooraf gegaan worden door een teambeslissing. Je hoeft de naam van je cliënt daarbij niet bekend te maken en bent ook niet verplicht je cliënt in te lichten over je consultvraag. Registratie van de vraag zal gebeuren op jouw naam als hulpverlener om het later te kunnen terug vinden indien nodig.

In het kader van een consult kijk je samen naar de inschatting van de verontrusting en wat verdere vervolgstappen kunnen zijn : andere rechtstreeks toegankelijke hulp inschakelen, met je cliënt naar de Intersectorale Toegangspoort stappen om een aanvraag voor niet rechtstreeks toegankelijke hulp in te schakelen, eventueel rechtstreeks melding te doen bij het parket in acute situaties (zie verder) of een aanmelding te doen bij de gemandateerde voorziening.

Een aanmelding betekent dat je een teambeslissing neemt om meer aanklappende hulp in te schakelen voor je cliënt. Je bespreekt dit met je cliënt en dient vervolgens een M-document in bij de Gemandateerde Voorziening. Het gaat om die dossiers waarin je verontrust bent en je de verontrusting inschat als maatschappelijke noodzaak. Je bent verontrust en je stoot op grenzen die het niet mogelijk maken voor jou om zelf samen met het gezin vrijwillige hulpverlening verder uit te bouwen en veiligheid te creëren bv. de cliënt of één van de gezinsleden heeft geen probleeminzicht maar de waarden in de maatschappij maken dat het wel noodzakelijk is om tussen te komen.

Een aanmelding heeft tot gevolg dat de gemandateerde voorziening een onderzoek gaat doen naar de maatschappelijke noodzaak en vervolgens samen met jou en het gezin duidelijke afspraken gaat maken over wat nodig is om in de vrijwillige hulpverlening verder te kunnen. Als wordt vastgesteld, dat de cliënt niet meewerkt in het onderzoek Mano of dat het werkelijk niet mogelijk is om binnen de vrijwilligheid de nodige veiligheid voor de cliënt in te bouwen, zal de gemandateerde voorziening naar het parket stappen. Je cliënt blijft tot deze stap naar het parket in de vrijwillige hulpverlening. Hulpverlening zonder dat deze door de jeugdrechter is opgelegd, ook de aanklappende tussenkomst van de gemandateerde voorziening, is dus enkel mogelijk indien de cliënt mee instemt met de hulpverlening.

Spreek met de gemandateerde voorziening kan op basis van specifieke bepalingen in het decreet Integrale Jeugdhulp. In principe wordt ook in de situaties die je aanmeldt bij de gemandateerde voorziening verwacht dat je de cliënt en zijn context inlicht van je verontrusting en de stappen die je zet. Uitzonderlijk en beperkt is uitwisseling van gegevens in het kader van een aanmelding bij de gemandateerde voorziening en onderzoek maatschappelijke noodzaak mogelijk zonder dat de cliënt zijn ouders of

opvoedingsverantwoordelijken op de hoogte zijn (artikel 76 nieuw decreet Integrale Jeugdhulp). De gemandateerde voorziening kan "in stilte " werken voor een beperkte periode nl. tot uiterlijk 30 werkdagen nadat de informatie bij de gemandateerde voorziening toekwam. Hiertoe wordt beslist door de gemandateerde voorziening wanneer onmiddellijke informatie niet in het belang van de minderjarige is.

De gemandateerde voorziening kan ook informatie opvragen bij betrokken hulpverleners in het kader van een onderzoek Mano. Hulpverleners kunnen deze informatie geven, zelfs zonder instemming van de betrokkenen.

Als Pieter zich nog niet voldoende zeker voelt – (is er hier echt wel meer aan de hand? Is er nog een acuut gevaar voor andere slachtoffers? Joris heeft ook veel fantasie of overdrijft misschien ?)- dan kan hij zijn verontrusting met zijn collega's bespreken, maar ook aftoetsen bij andere hulpverleners werkzaam in het gezin. Met medeweten van Joris kan hij bv. aftoetsen bij CLB-begeleiding. Heeft Joris ook daar die signalen gegeven en hoe schatten zij dit in? Hij kan zich ook wenden tot het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling voor een consult in het kader van haar reguliere werking of tot de gemandateerde voorzieningen (VK en OCJ) in het kader van een consult.

Eline en haar teamverantwoordelijke hadden een gesprek met Charles en zijn ouders. Zij zien echter het probleem niet. Het ging om een "pedagogische tik" af en toe. De ouders vinden dat Charles overdrijft. Charles staat wel open voor hulpverlening. Samen met het team maakt Eline de afweging hoe ze nu verder gaat. Ze wint vooraf consult in bij het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling als gemandateerde voorziening. om samen met hen de situatie te bekijken, een inschatting te maken en mogelijke verdere stappen te bespreken.

Als de situatie niet acuut blijkt en er is ruimte om te zoeken, dan zouden ze ervoor kunnen opteren om bemiddeling in te schakelen om Charles en zijn ouders op één lijn te krijgen over instemming in de jeugdhulpverlening. Als daar geen ruimte voor is of als dit geen oplossing biedt, kunnen ze gaan aanmelden bij de gemandateerde voorziening. In dit geval zal vermoedelijk het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling de aan te spreken partner zijn. Dit kan Eline vooraf in haar consult met het vertrouwenscentrum aftoetsen. Alvorens te gaan aanmelden, zal ze dit best bespreken met het gezin. Samen met het vertrouwenscentrum en Charles en zijn ouders gaan ze kijken welke stappen gezet moeten worden om in de vrijwillige hulpverlening te kunnen blijven. De ouders van Charles begrijpen ondertussen dat hulpverlening nodig is. De hulpverlening komt zo vrijwillig op gang voor Charles en zijn familie. Eline stapt met hen naar de Intersectorale Toegangspoort om thuisbegeleiding op te starten. Eline en Charles moeten alles melden dat invloed heeft op die inschatting maatschappelijke noodzaak zodat de gemandateerde voorziening tijdig kan ingrijpen indien nodig. Indien de veiligheid van Charles niet meer gegarandeerd kan worden, zal de gemandateerde voorziening beslissen om de stap te zetten naar het parket. Ze zullen dit wel steeds bespreken met Charles en zijn context en met Eline.

Als vrijwillige hulpverlening niet meer volstaat. De stap naar het parket !

Als je overtuigd bent dat er gevaar is voor de minderjarige of andere mogelijke slachtoffers, moet je stappen zetten. Op dat moment kan je je beroepsgeheim opzij schuiven in het belang van de minderjarige en andere personen betrekken (hulpverleners, derden) of aangifte doen bij de Procureur des Konings en soms de politie. We bekijken hieronder de belangrijkste gronden om je zwijgplicht te doorbreken in een gevaarsituatie. Daarnaast blijven uiteraard de mogelijkheden bestaan om onder bepaalde voorwaarden te praten met je team (gezamenlijk beroepsgeheim) of andere betrokken hulpverleners (gedeeld beroepsgeheim) of met de gemandateerde voorziening.

Let wel: handel steeds in het belang van een kind, niet louter om een dader vervolgd te zien! Volg daarbij logische redeneringen binnen het juridisch kader en maak verslag van je afwegingen zodat je er later naar kan teruggrijpen.

458 bis SW

Je kan onder volgende voorwaarden aangifte doen bij de Procureur des Konings (niet de politie):

- Je hebt kennis van een ernstig misdrijf op minderjarige of andere kwetsbare personen.

Er is een misdrijf geweest. Je weet als hulpverlener dat er een misdrijf geweest is en het gaat om bepaalde specifieke misdrijven opgelijst in artikel 458 bis SW. Dit gaat om ernstige misdrijven die raken aan de psychische of fysieke integriteit van de slachtoffers. Het gaat om misdrijven zoals kindermishandeling, verwaarlozing, seksueel misbruik, eer gerelateerd geweld, partnergeweld, voyeurisme, grooming

Het moet gaan om een misdrijf op een minderjarige of kwetsbaar persoon. Met kwetsbare personen worden zwangere vrouwen, ouderen, slachtoffers van partnergeweld, personen met een handicap, of "andere onvolmaaktheden" bedoeld.

Hoe je kennis hebt over het misdrijf: van het slachtoffer zelf, van derden, van de dader,... is niet van belang. Wel moet je een solide basis hebben vooraleer je je beroepsgeheim gaat doorbreken. Is de informatie die je kreeg van een betrouwbare bron ? Kan je op die basis inschattingen maken rond mogelijk gevaar ?

- Je schat in dat er nog gevaar is :

een ernstig, dreigend gevaar voor het slachtoffer of aanwijzingen van een gewichtig en reëel gevaar voor mogelijke andere minderjarigen en kwetsbare personen- en je bent zelf niet in de mogelijkheid om zelf of samen met anderen voor veiligheid te zorgen.

Kan je zelf nog hulp bieden om het gevaar te voorkomen ? Eventueel door andere partners in de vrijwillige hulpverlening te betrekken? Of door de gemandateerde voorziening te betrekken ?

Maar als die vrijwillige hulpverlening niet meer mogelijk blijkt, je de veiligheid van het kind niet kan garanderen of dringend ingrijpen noodzakelijk wordt, aarzel dan niet om in het belang van het kind de stap naar het parket te zetten.

- 458bis SW biedt je de mogelijkheid om aangifte doen bij het parket (niet de politie) om je slachtoffer of mogelijke andere slachtoffers te beschermen.

Het is een mogelijkheid geen plicht maar als iemand in groot acuut gevaar is, moet je wel hulp bieden (zie hierover schuldig hulpverzuim). Hulp bieden kan echter ook betekenen dat je zelf hulp biedt of samen met anderen. Je moet handelen. Soms zal dat betekenen dat je de stap zet naar het parket omdat je anders het gevaar niet kan voorkomen.

Mieke kan op basis van artikel 458bis SW aangifte doen bij het parket om de oma van Achim te beschermen. Dit kan zij als er geen andere manier is om hulp te verlenen. Afhankelijk van de relatie tussen Mieke, Achim en zijn ouders kan Mieke ook de problematiek ter sprake brengen, oriënteren en motiveren naar de gepaste hulpverlening. Maar als dat niet kan of lukt, kan ze zelf het parket inschakelen. Ze heeft namelijk via het verhaal van Achim kennis van een misdrijf op een kwetsbaar persoon, de oudere oma van Achim die geslagen wordt. Uit het verhaal van Achim kan ze uitmaken dat er nog een gewichtig en reëel gevaar is voor de oma. Als ze zelf niet aan de situatie kan verhelpen bv. door het gesprek met de ouders van Achim, kan ze aangifte doen bij het parket.

Pieter kan, als de ouders van Joris en Joris niets ondernemen, aangifte doen bij het parket om andere mogelijke slachtoffers te beschermen. Dit kan omdat hij door het verhaal van Joris kennis kreeg van een misdrijf van kindermisbruik en hij aanwijzingen heeft dat er nog een gewichtig en reëel gevaar is voor andere jongens in de basketbalploeg. Pieter kan niet zelf de mogelijke slachtoffers beschermen en hij heeft geprobeerd de ouders en Joris tot aangifte te motiveren, maar als dat niet lukt kan hij enkel via een aangifte hulp verlenen aan de andere jongens. Hij motiveert zijn stappen in het hulpverleningsdossier.

Ook Eline kan indien ze geen hulpverlening opgestart krijgt voor Charles en de situatie acuut wordt, aangifte doen bij de Procureur des Konings. De gemandateerde voorziening zal die stap zetten indien zij het dossier mee opvolgen en blijkt dat Charles of zijn ouders niet meewerken aan het onderzoek maatschappelijke noodzaak (mano) of als blijkt dat het niet mogelijk is in de vrijwilligheid de veiligheid nog verder te garanderen.

Noodtoestand

Als er een reëel, ernstig en acuut gevaar is voor een minderjarige of ander mogelijk slachtoffer van wie de integriteit bedreigd wordt, kan je je beroepsgeheim doorbreken om hulp te bieden.

De afwegingen die daarbij gemaakt moeten worden, zijn de volgende :

- kan je helpen zonder je beroepsgeheim te schenden ? Je gaat pas je beroepsgeheim schenden als er geen andere manier is om het gevaar af te wenden (bv. door betrokkenen aan te sporen stappen te zetten – zie 'praten met de cliënt en zijn ouders').
- is hetgeen dat je wil beschermen van meer belang dan de vertrouwelijkheid ? Bv. als de integriteit van de minderjarige in gevaar is, is dit zeker belangrijker om te beschermen dan zijn privacy.
- is het gevaar reëel, acuut en ernstig? Dit vraagt om een inschatting van de hulpverlener en/of zijn team. Het gaat zeker niet om een gevaar uit het verleden of één dat in de verre toekomst mogelijk schuilt. Het " hier en nu" speelt mee in de afweging.

Schuldig hulpverzuim

Iedereen, elke burger, heeft de plicht om iemand in groot acuut gevaar te helpen zolang hij daarmee zichzelf of anderen niet in gevaar brengt. Doe je dat niet, dan ben je strafbaar (art. 422 bis Strafwetboek). Het niet helpen van een kind in nood wordt zelfs zwaarder gestraft. Dat geldt ook voor hulpverleners. Hulp bieden is niet enkel aangifte bij politie of parket. Hulp bieden kan ook betekenen zelf helpen of andere hulpverleners betrekken om het gevaar onder controle te krijgen, of door slachtoffer te motiveren ergens hulp te zoeken, maar ook door de hulpdiensten of de politie te bellen of het parket in te schakelen,... Opnieuw kies je voor de minst ingrijpende weg om het gevaar te voorkomen. Maar je beroepsgeheim kan geen excuus zijn om niet de nodige hulp te verschaffen!

Zie ook: [2013-04 Afgehaald door een \(dronken\) ouder. De hulpverlener grijpt in.](#)

Conclusie

Er is ook bij verontrusting nog veel ruimte voor inschatting van de hulpverlener over verontrusting en over gepast handelen mbt de verontrusting. Je zet dan ook best je duidelijke logische redenering om te handelen op papier zodat je hier later naar kan teruggrijpen en laat je in die redeneringen ondersteunen door je team, of consult bij andere deskundigen zoals gemandateerde voorzieningen, ondersteunende helpdesk en parket. Investeer in het leren kennen van je gesprekspartners en hun mogelijkheden, visies en beperkingen.

Auteur: Annemie Van Looveren, juriste SAM – Steunpunt Mens en Samenleving

Bronnen

- Artikel 458 SW, 458 bis SW en artikel 422bis SW
- [Decreet Integrale Jeugdhulp](#) (2014)
- www.kindreflex.be
- [Meer informatie over aanmelden en consult bij de gemandateerde voorziening en de aanmeldingsdocumenten](#),...
- Meer informatie over het beroepsgeheim en de afwegingen daaromtrent vind je op [kennisplein.be/ Thema Beroepsgeheim en beroepsethiek](http://kennisplein.be/Thema/Beroepsgeheim-en-beroepsethiek).
- Met vragen over je beroepsgeheim kan je ook terecht op de [juridische helpdesk](#)
- [Poster beroepsgeheim voor jeugdhulpverleners](#)
- www.beroepsgeheimisvertrouwen.be waarop je meer informatie vindt over een basishouding mbt beroepsgeheim: De kern van beroepsgeheim is vertrouwen. Een basis voor jeugdhulpverleners.
- Meer op jeugdrecht.be over [beroepsgeheim](#).
- T. Opgenhaffen, J. Put en A.S. Versweyvelt, [Wegwijs in het beroepsgeheim. Wie zwijgt, kan later altijd nog spreken.](#), Sociaal.net, 2018.
- J. Put en I. Van der Straete, Beroepsgeheim en hulpverlening, die Keure, 2005, 265. (een update van dit boek verschijnt in december 2018)
- R. Schellaert, Wat ervan te zeggen. Informatie en beroepsgeheim in het ortho-en sociaalagogisch werkveld, Intersentia, 2010, 374.